

Opactwo Cystersów w Lubiążu

zespół klasztorny w województwie dolnośląskim

Opactwo Cystersów w Lubiążu – **cysterski** zespół klasztorny w **Lubiążu**, jeden z największych zabytków tej klasy w Europie, będący jednocześnie największym **opactwem** cysterskim na świecie. Opactwo to nazywane jest arcydziełem śląskiego **baroku**.

Opactwo cystersów

 nr rej. A/2755/616/W z 10.05.1988

Klasztor Cystersów w Lubiążu

Państwo	 Polska
Województwo	 dolnośląskie
Miejscowość	Lubiąż
Kościół	Kościół katolicki
Rodzaj klasztoru	opactwo

Właściciel	Cystersi
Typ zakonu	męski

Obiekty sakralne

Kościół	Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny
Kościół	św. Jakuba

Założyciel klasztoru	Bolesław Wysoki
Data budowy	1150
Data zamknięcia	1810

Położenie na mapie gminy Wołów

Fasada kościoła Wniebowzięcia NMP

Zespół klasztorny jest drugim co do wielkości obiektem sakralnym na świecie^[1] (pierwszym jest kompleks pałacowo-klasztorny [Eskurial](#) w [Hiszpanii](#)). Powierzchnia dachów zajmuje ok. 2,5 [ha](#), a długość [fasady](#) wynosi 223 [metry](#) i jest to najdłuższa fasada barokowa w [Europie](#). Posiada ponad 600 okien.

W [krypcie](#) pod gotycką [bazyliką](#) znajdują się [nagrobki Piastów Śląskich](#) (m.in. [Bolesława Wysokiego](#)) oraz mumie [opatów](#) cysterskich i zakonników. Do dziś w dobrym stanie zachowało się 98 [mumii](#).

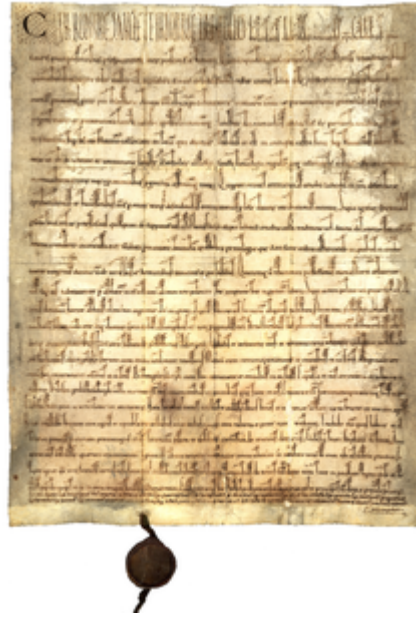
Skład założenia

W skład zespołu klasztornego wchodzi:

- [bazylika Wniebowzięcia NMP](#) z lat 1270–1340 (zbudowana na pozostałościach [romańskiego](#) kościoła Wniebowzięcia NMP z XII w., przebudowana w latach 1649–1715),
- [pałac opatów](#) (1681–1699, przebudowany w latach 1734–1738),
- klasztor (1692–1710),
- [pomocniczy kościół św. Jakuba](#) (ok. 1700),
- budynek bramny (1601, przebudowany w 1710),
- szpital klasztorny (początek XVIII w.),
- kancelaria klasztorna (początek XVIII w.),
- budynek oficjalistów (początek XVIII w.),
- budynek rzemieślników (początek XVIII w.),
- wozownia (początek XVIII w.),
- browar i piekarnia (początek XVIII w., przebudowane w XIX w.),
- stodoła (koniec XIX w.),

- budynek gospodarczy (1915),
- most (początek XVI w.),
- tereny ogrodów i cmentarzy^[2].

Historia klasztoru

Dokument z 1175 roku, w którym [Bolesław I Wysoki](#), książę Śląska, zakłada i uposaża klasztor cystersów w Lubiążu

Pietà z Lubiąża z XIV w., obecnie w [Muzeum Narodowym w Warszawie](#)

Sala książęca

Opactwo od strony północno-zachodniej; przedstawienie z XVIII wieku

Na wysokim, morenowym wzgórzu na prawym brzegu Odry w X/XI w. powstał gród obronny, który prawdopodobnie ok. 1108 został zniszczony^[3]. Na jego miejscu w 1150 powstał klasztor [benedyktynów](#), którzy zbudowali kościół św. Jakuba, jednak przed 1163 opuścili Lubiąż. W 1163 roku [książę](#) śląski [Bolesław Wysoki](#) sprowadził [cystersów](#) z [Pforty](#) nad Saalą w [Turyngii](#). Było to pierwsze osadzenie tego zakonu na [Śląsku](#). Fundacja ta została zatwierdzona w 1175 roku. W ciągu wieków, dzięki nadaniom książęcym i prywatnym, klasztor stał się jednym z większych posiadaczy ziemskich na Śląsku. W 1200 powstał pierwszy kościół w którym w 1201 pochowano księcia Bolesława Wysokiego. W tym okresie powstały prawdopodobnie pierwsze zabudowania klasztorne. W klasztorze, który w średniowieczu był ważnym ośrodkiem kultury i piśmiennictwa powstało wiele ważnych XII-wiecznych dzieł: *Kronika księżąt polskich*, *Roczniki lubiąskie* czy *Katalog biskupów wrocławskich*.

W 1223 książę [Henryk Brodaty](#) oddał [Sychową](#) opatowi cystersów z Lubiąża, Güntherowi, mieszkańców zaś wsi zwolnił z poddaństwa, pozwolił im wieś opuścić i wcielając ich do klasy tzw. [łazeków](#), poddał pod jurysdykcję starosty, Bogdana z Polkowic. Do mieszkańców tej niewielkiej w XIII w. wsi książęcej, należał też niejaki „Bobola z bratem swym Secesławem”. Z jego osobą po raz pierwszy pojawia się w znanych obecnie dokumentach nazwisko noszone m.in. przez św. [Andrzeja Bobolę](#).

W pierwszej połowie XIV w. powstał nowy kościół, do którego w latach 1311–1312 dobudowano kaplicę grobową i zabudowania klasztorne^[3]. W czasie [wojen husyckich](#) klasztor i kościoły spalono. Po odbudowie klasztoru, doszło pod koniec XV wieku do konfliktu w obrębie konwentu pomiędzy polskimi i niemieckimi

zakonnikami, wskutek czego w 1492 wygnano wszystkich zakonników, a budynki klasztorne przejęły na krótki okres władze świeckie, wykorzystując je jako siedzibę w czasie polowań. Mnisi powrócili w 1498 i do 1510 przeprowadzili gruntowną odnowę klasztoru po zniszczeniach husyckich oraz późniejszych zaniedbaniach, a także ufortyfikowali cały kompleks. Jednakże [Reformacja](#) wkrótce spowodowała kolejny upadek znaczenia i bogactwa klasztoru. Straty przyniosła także [wojna trzydziestoletnia](#), gdy m.in. zagrabiono bibliotekę i archiwum, zbiory zostały wywiezione do [Szczecina](#), gdzie spłonęły w 1679^[3]. Koniec wojny oraz reforma ekonomiczna zapoczątkowana przez opata Arnolda Freiberga umożliwiły od 1649 rozpoczęcie wielkiej odnowy całego kompleksu w stylu [barokowym](#). Przeprowadzono wówczas głównie prace konieczne do rozwoju klasztoru: usunięto uszkodzenia i szkody budowlane, odnowiono część mieszkalną (klauzurę), odremontowano kościół, zbudowano szkołę klasztorną i budynki gospodarcze. Opat sprowadził w 1660 do Lubięża czołowego malarza barokowego na Śląsku [Michała Willmanna](#). Willmann do śmierci mieszkał w Lubiężu wykonując liczne obrazy i freski, m.in. namalował fresk *Apoteoza Bohatera Cnót* na sklepieniu w refektarzu letnim. Następca Freibergera, opat Johann Reich oraz trzej następni opaci prowadzili prace głównie nad budowlami reprezentacyjnymi, korzystając ze stabilizacji ekonomicznej zapewnionej przez poprzednika. Największą inwestycją był budowany w latach 1681–1699 monumentalny pałac opacki liczący ponad 300 sal z bogatym wystrojem wewnątrz.

Refektarz klasztorny

Niewiele mniejszą inwestycją była gruntowna barokizacja zakonnego kościoła [Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny](#) pod kierunkiem Mathiasa Steina przeprowadzona w okresie 1672–1681, a następnie uzupełniona w 1690–1698, gdy przebudowano [ambit](#) dodając wielki pomnik opatów cysterskich i barokowe kaplice z freskami Willmanna. W 1715 zbudowano fasadę kościoła, kruchtę i dwie wieże z barokowymi hełmami. W późniejszym okresie prowadzono już tylko prace zdobnicze, m.in. w 1733 [Felix Anton Scheffler](#) wykonał polichromie i większość fresków letniego refektarza, w 1734–1737 [Christian Bentum](#) podobnie ozdobił bibliotekę klasztorną i wykonał [plafon](#) w głównej sali reprezentacyjnej pałacu – Sali Księżęcej, a w 1737–1739 [Franz Mangoldt](#) ozdobił zespołem posągów założony w 1649 przez opata Freibergera ogród opacki oraz wyrzeźbił szereg dzieł do Sali Księżęcej.

Okres największej świetności klasztoru kończy się w I poł. XVIII w., gdy po latach władania [Śląskiem](#) przez cesarzy austriackich, w 1740 tereny te zdobyli Prusacy. Król pruski w 1810 skasował zakon cystersów, przywłaszczając sobie jego dobra. Zniszczono sporo zabytków, przepadły zasoby cysterskiej [biblioteki](#), a w klasztorze urządzono [szpital](#), początkowo wojskowy, od 1823 psychiatryczny.

Drugowojenne tajemnice

Opactwo w Lubiążu od strony Odry,
1900 r.

Tuż po wybuchu II wojny światowej w klasztorze zorganizowano obóz dla przesiedleńców - folksdojczów przede wszystkim z północnej Bukowiny i Besarabii^[3]. Po ich przeniesieniu do miejsc docelowych w lubińskim opactwie działał kolejny obóz - zorganizowano go dla Luksemburczyków, niepokornych przeciwników Hitlera, których przenoszono na tereny zajęte przez Rzeszę^[4].

Według dokumentów, do których dotarł [Tomasz Bonek](#), dziennikarz i dokumentalista historii Dolnego Śląska, mieściła się tam filia [Telefunken](#), prowadząca tajne prace badawcze nad [radiolokacją](#) i [półprzewodnikami](#), które po wojnie doprowadziły do skonstruowania [tranzystora](#)^[5].

Klasztor w 1945 został zdewastowany przez żołnierzy Armii Czerwonej. Szukając skarbów zniszczyli [trumny Piastów](#) śląskich (przypuszcza się, że skradli insygnia władzy Piastów – [jabłka](#), [berła](#), [miecze](#)). Mumie porzucali po posadzce. Z tego powodu historycy i archeolodzy w późniejszych latach nie byli w stanie rozpoznać, które szczątki do kogo należą. Rozpoznano jedynie mumię Willmanna. [Armia Czerwona](#) stacjonowała w Lubiążu do 1948, później urządzono w klasztorze szpital psychiatryczny dla [czerwonoarmistów](#). Od 1950 w pomieszczeniach klasztornych składowano książki i zbiory muzealne. Zabezpieczono wówczas pozostałości najcenniejszych malowideł, a także klasztor, pałac opatów i [kościół św. Jakuba](#).

Lata 70. i 80. XX wieku

Od lat 70. Służba Bezpieczeństwa PRL poszukiwała w Lubiążu skarbów. Na początku 1982 do Lubiąża przyjechała pierwsza grupa żołnierzy z [Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych](#). Na polecenie generała [Czesława Kiszczaka](#), który został ministrem spraw wewnętrznych poszukiwali tu rzekomej wielkiej, podziemnej fabryki zbrojeniowej oraz mitycznego "złota Wrocławia" - 70 ton złota, jakie uciekający z [Breslau](#) Niemcy mieli ukryć gdzieś na Dolnym Śląsku. Esbecy do Lubiąża w latach 80. przyjeżdżali trzykrotnie. Poszukiwania te zostały opisane przez Tomasza Bonka w książce *Zaginione złoto Hitlera. Bezpieka PRL na tropie skarbu Festung Breslau*^[6]. Reporter wyjaśnił w nim drugowojenne tajemnice tutejszego opactwa. Według dokumentów [Służby Bezpieczeństwa](#), do których dotarł Tomasz Bonek, tzw. „złoto Wrocławia” zostało wymyślone przez niemieckiego autochtona, który po zatrzymaniu przez funkcjonariuszy SB wymyślił tę historię, aby nie trafić do więzienia – chciał być potrzebny organom bezpieczeństwa^[6].

Esbecy szukający w Lubiążu skarbów natrafili w klasztornych lochach na tysiące ludzkich kości. Twierdzili, że są to szczątki więźniów filii obozu Gross-Rosen, którzy zostali tu przywiezieni i zgładzeni. Druga, tajna, hipoteza głosiła, że są to ciała niepokornych czerwonoarmistów zamordowanych przez NKWD w latach 1945-1947. Zagadkę tę wyjaśnił również Tomasz Bonek – w książce *Komando śmierci. Ostatnia tajemnica KL*

Gross-Rosen i Kloster Leubus przytoczył wyniki badań, które wykazały, że były to szczątki znacznie starsze, prawdopodobnie mnichów cysterskich^[7].

Współczesność

Od 1989 roku prowadzone są prace renowacyjne lubiąskiego zespołu klasztornego, głównie dzięki staraniom wrocławskiej [Fundacji Lubiąż](#)^[8]. W roku 2000 zakończono wymianę dachów nad całym kompleksem.

Od 1996 można zwiedzać imponującą Salę Książęcą o powierzchni ponad 400 m² i wysokości 13,4 m. W sali, zajmującej dwie kondygnacje gmachu, znajdują się między innymi rzeźby wrocławskiego mistrza Józefa Mangoldta oraz [plafon](#) i malowidła ścienne malarza Christiana Bentuma. Sala ta uważana jest za jeden z najwybitniejszych zabytków śląskiego baroku. Odbývają się w niej wybrane koncerty corocznego [Międzynarodowego Festiwalu Wratislavia Cantans](#).

Ukończono również renowację i udostępniono zwiedzającym [refektarz](#) opata oraz refektarz letni (2005). We wrześniu 2009 trwały prace konserwatorskie nad ostatnią wielką salą reprezentacyjną pałacu – biblioteką opata. Udostępniono także były kościół [Najświętszej Marii Panny](#). W całości obiekt można zwiedzać w drugi weekend maja każdego roku w trakcie [Nocy Muzeów](#).

Od roku 1998 Fundacja Lubiąż organizuje w maju cykliczne imprezy, w czasie których można zwiedzać zamknięte na co dzień sale, podziemia klasztorne, strychy oraz inne obiekty znajdujące się w renowacji.

Od 2001 roku na terenie Opactwa odbywa się [SLOT Art Festival](#), a od 2005 – festiwal muzyki elektronicznej [Electricity](#).

Od kilku lat dzięki współpracy Fundacji Lubiąż z Muzeum *Haus Schlesien* w [Königswinter](#) w opactwie odbywają się wystawy poświęcone historii, kulturze i różnym przejawom życia mieszkańców Śląska.

W lipcu 2010 na terenie Klasztoru został nakręcony wideoklip do utworu *Alas, Lord Is Upon Me* grupy [Behemoth](#).

W 2012 wnętrza pałacu posłużyły [Sylwii Grzeszczak](#) za scenerię teledysku ilustrującego singiel [Małe rzeczy](#).

W promowanie lubiąskiego opactwa zaangażowany jest od 20 lat [Tomasz Bonek](#), reporter i dokumentalista, autor książek-reportaży historycznych, wieloletni redaktor naczelny Money.pl i dyrektor wydawniczy Business Insidera, Biznes.Onet, Forbes.pl.

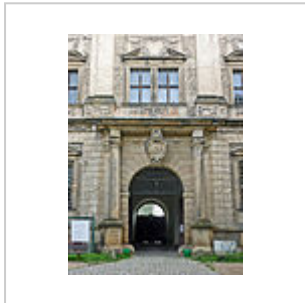
W 2024 roku z inicjatywy reżysera [Mateusza Kudły](#), popularyzatorzy historii z kanału YouTube *History Hiking* wspólnie z naukowcami [Akademii Górniczo-Hutniczej im. S. Staszica w Krakowie](#) odsłoniли w opactwie [kapsułę czasu](#) z długowiecznym eksperymentem bazującym na [eksperymentcie kropli paku](#). W instalacji znajduje się niezwykle lepki, ropopochodny [gudron](#). Po przelaniu się całej substancji, co szacuje się na ok. 100 lat, odsłoni się klucz, który umożliwi otwarcie kapsuły czasu. Umieszczono w niej m.in. nowy [smartfon](#), butelkę z [ropą naftową](#), długopis, pióro, kartę kredytową, szminkę i książki^[9].

Pochówki władców piastowskich

W podziemiach opactwa cystersów zostali pochowani następujący władcy z dynastii Piastów:

- 1201 [Bolesław Wysoki](#)
- 1231 [Władysław Laskonogi](#) (mówi o tym jedna z kilku wersji)
- 1309 [Henryk III głógowski](#)
- 1352 [Bolesław III Rozrzutny](#)
- 1361/1365 [Jan ścinawski](#)
- 1427 [Konrad VI Dziekan](#)

Galeria

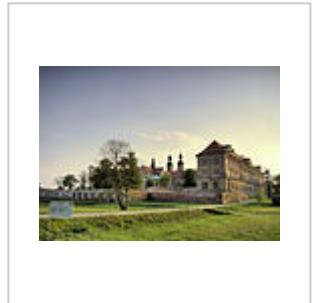
[Portal z herbem](#)

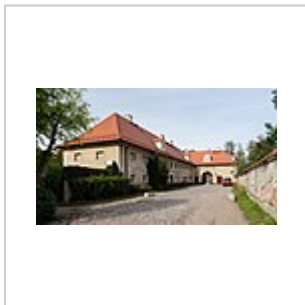
[Kartusz z herbem](#)

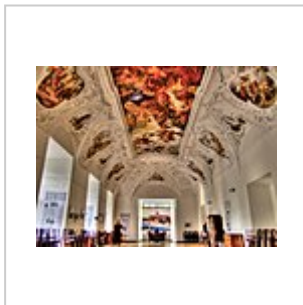
[Herb](#)

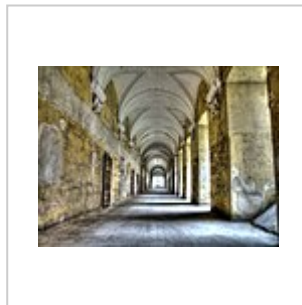
[Widok ogólny opactwa](#)

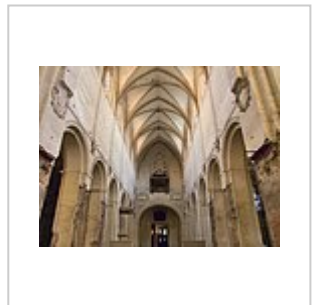
[Budynek bramny](#)

[Refektarz letni](#)

[Korytarz klasztorny](#)

[Wnętrze kościoła](#)

Przypisy

1. Tomasz Bonek, *Lubiąż. Klasztor mrocznych tajemnic*, 2015, ISBN 978-83-767-4456-8.
2. *Rejestr zabytków nieruchomych woj. dolnośląskiego* (https://web.archive.org/web/20190327101447/https://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/DLN-rej.pdf) . Narodowy Instytut Dziedzictwa. s. 197. [dostęp 2024-09-07]. [zarchiwizowane z tego adresu (http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/DLN-rej.pdf) (2019-03-27)].
3. Janusz Czerwiński, Ryszard Chanas, *Dolny Śląsk - przewodnik*, Warszawa: Wyd. Sport i Turystyka, 1977, s. 415-416.
4. *W poszukiwaniu śladów w Lubiążu* (<http://naszesudety.pl/w-poszukiwaniu-sladow-w-lubiazu.html>)

5. Tomasz Bonek, *Tajemnica dolnośląskiego Lubiąza rozwiązana* (<https://web.archive.org/web/20150816191535/http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/tajemnica-dolnoslaskiego-lubiaz-a-rozwiazana-to-tu-nazisci-pracowali-nad-wynalazkiem/d8t2xp>) [online], *Onet.pl*, 13 sierpnia 2015 [dostęp 2015-09-16] [zarchiwizowane z adresu (<http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/tajemnica-dolnoslaskiego-lubiaz-a-rozwiazana-to-tu-nazisci-pracowali-nad-wynalazkiem/d8t2xp>) 2015-08-16].
6. Tomasz Bonek, *Zaginione złoto Hitlera: bezpieka PRL na tropie skarbu Festung Breslau* (<https://www.worldcat.org/title/1153275225>) , Wydanie I, Kraków: Znak Horyzont, 2020, ISBN 978-83-240-5683-5, OCLC 1153275225 (<http://worldcat.org/oclc/1153275225>) [dostęp 2023-07-30].
7. T. Bonek, *Komando śmierci*, ISBN 978-83-240-8843-0. Znak Horyzont. Kraków 2023
8. *Fundacja Lubiąż* (<http://www.fundacjalubiaz.org.pl/>) .
9. *Polacy rozpoczęli eksperyment, który potrwa 100 lat. W środku przesyłka do przyszłych pokoleń* (https://www.onet.pl/informacje/history-hiking/polacy-rozpozczeli-eksperyment-ktory-potrwa-100-lat-w-srodku-przesylka-do-przyszlych/9mcpc0q,30bc1058?utm_source=detal&utm_medium=synergy&utm_campaign=allonet_detal_popularne) [online], *Onet*, 23 lipca 2024 [dostęp 2024-07-24].

Linki zewnętrzne

- *Paweł Giergoń: Lubiąż – Opactwo Cystersów* (https://web.archive.org/web/20160304200740/http://www.sztuka.net/palio/html.run?_Instance=www.sztuka.net.pl&_PageID=853&newsId=3020&callingPageId=852&cms=newser&_Checksum=1685977426) . *sztuka.net*, 2005-01-24.
- Historyczne i współczesne zdjęcia Opactwa Cystersów w Lubiążu (<http://dolny-slask.org.pl/entity.action?view=&id=531920>)
- *Dawny Lubiąż i Opactwo Cystersów na przedwojennych kartkach pocztowych* (<https://web.archive.org/web/20140303190644/http://dawnylubiaz.pl/>) . *dawnylubiaz.pl*. [zarchiwizowane z tego adresu (<http://dawnylubiaz.pl/>) (2014-03-03)].
- Strona oficjalna klasztoru w Lubiążu (<https://fundacjalubiaz.org.pl>)